

Jubileum

Ještě v tento čas doznívají v kulturních a literárních časopisech, ale občas i na stránkách lecjaké tiskoviny, spíš jakoby nahodile, ohlasy na událost, která patří k dubnu letošního roku, k jaru, tedy i nějak přirozeně k (původně) *zelenému* číslu našich *Textů*. Milan Kundera, určitě nerad a v rozpacích, oslavil hned první den tohoto bezbarvého měsíce své devadesátiny. Vždycky, když se přiblížím k takovému vysokému číslu a je řeč o věku člověka, přepadá mě stesk a lítost. Není ani třeba připomínat proč. Tato emotivní vybočení často provázejí mé podivné nápady spojené s naivní snahou zachytit se v materiích nesoucích v radostném tušení a jakési naději duchovní obsahy daleko do budoucnosti, až k hranicím věčnosti. Stál jsem v tento Kunderův čas před knihovnou a díval se na jednoduché hřbety brožovaných knih vydaných u autorova nakladatele Gallimarda v Paříži, které jsem si v zahraničí objednával a které přicházely vždy přesně v den, na který francouzské deníky ohlásily vydání spisovatelovy novinky. A jak ta vyrovnaná řada zněla! *Les testaments trahis* (1993), *La lenteur* (1994), *L'identité* (1997), *L'ignorance* (2003), *Le rideau* (2005), *Une rencontre* (2009), *La fête de l'insignifiance* (2014). Ani není potřeba názvy jeho francouzsky psaných děl překládat. A když, tak každá z duší spřízněných s tvorbou Milana Kundery má doma jistě francouzsko-český slovník.

Trochu tu vlnu mírně zastřenou poetickou mlhou dojetí kalila fádnot reakcí většiny českých literátů a jejich nekonečné připomínání starých, otřelých hlavolamů ze života spisovatele s nejednoduchým osudem, jejichž snadné řešení se v dobře zakompostované české půdě téměř automaticky nabízelo. Ale u nás, v tom našem povedeném společenství, to bylo přece jenom trochu jinak. S jakou radostí a čtenářským uspokojením sdělovala své dojmy Andrejka Ch. z četby nedávno česky vydaného Kunderova románu, *Knihy smíchu a zapomnění*, s jakým zaujetím před časem pátral po české verzi překladu jedné z pasáží románu *Identita* Lad'a Š., kunderovský duch s valašskou konstitucí! A k jakému závěru se autor propсал a jak domyslel polyfonní kompozici svého posledního románu *Svátek bezvýznamnosti*? Na to stále netrpělivě čeká náš kamarád Josef L. Mladá malířka Jana B.,

oslněná tvorbou Leoše Janáčka, vytvořila expresivní soubor obrazů s tématem Lišky Bystroušky. Začítala se přitom do esejů Milana Kundery a hledala v nich odpovědi na otázky, které se vynořovaly ze zajetí barev v rytmických sekvencích zprostředkovávajících originálním způsobem stále přitažlivý příběh. A před deseti lety, 1. dubna 2009, v den, kdy si pařížský spisovatel připomínal své osmdesátiny, jsme seděli s velkou čtenářkou a příznicyní *Textů*, Danou H., v malém knihkupectví na vsetínském náměstí. Právě z Paříže přišla očekávaná zásilka, soubor Kunderových esejů *Setkávání* a vzápětí zpráva, že se jí ve vsetínské nemocnici narodil vnuk Filípek. Ano, to je dnes ten desetiletý chlapec, bezpečněji řečeno ogar, který si poté hrával jako dítě s malou knížkou, jejíž název dokázal přečíst až za pár let: *Monology*.

V prvním čísle *Textů*, které vyšly na jaře před třiadvaceti léty, jsem otiskl text pod názvem Milan Kundera v Čechách chybí. Čas všechno zpřevracel, a myslím, že v tomto případě v dobrém. Stalo se to nějak samo. Dávno jsme zapomněli na vzdálenost mezi dílem a autorem, autorem a jeho čtenáři či obdivovateli. Milan Kundera po celá léta zůstává mezi námi se svými otázkami, představami a sny o románu a jeho postavách. Se svým důrazem na mohutnost a osobitost slovesného výrazu, na křehkost v možnostech jeho zneužití.

Dalibor Malina

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
<http://kotrla.com>
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323, 755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 80, ročník XXIII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Ondřej Hložek, Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: <http://casopis-texty.cz>
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

RADEK TOUŠ

Noc
ve vsi zastavil
zmeškaný vlak
les
stojí zády.

K večeru
se zavřel dvůr
otec
jako by se oháněl
- netopýři
tak nízko nad zemí.

Roztáhne záclony
a všechny je splaší.
V noci se
neslyšně snesli
shlíželi jak
kličkujeme ulicí.

Hospoda
rozestlaná světlem
postel
do rána.

Sbírali se po nebi
jako by měl
přijít.
Cokoli.

Minul podzim
- rozražená vrata.

Snaž se
víc
a silněji
navzdory větru
za dvěma páry psů
co zešlely
stopami zvěře.

Už to zase sype z kapes
a nepochytá

I zítra ho potkáš
před kamenným kostelem
jak setrvale pátrá

ZDENĚK KRÁL

Koláže

(Bez názvu)

Hello
Dávno jsme spolu nemluvili
Jaké jsou vaše životní sny dnes?
Neviditelný spolubydlící?
Revoluční medaile zdarma?
Ztracené zlato Inků?
Rozsviť si uvnitř i venku
Rise from the dead, ye little head
Thicker, longer, harder
Užitím jediné kapsle
Hello

Neděle na Twitteru

V obchodáku se ke mně žene slečna a mává
miniaturními kalhotkami
„Pane, můžu se vás na něco zeptat? Jak se
dnes učí láska k vlasti?“
Neznal jsem její jméno, proto jsem s ní ne-
mluvil
Okouzlen vůní trouchnivějícího ešusu
děkuju za nádhernej den v Dolní Oldřiši
Od pondělí to bude lepší!

Pondělí na Twitteru

„Jsem zamilované do relaxační ovečky! Už
máte někdo své první silné zážitky?“
„Já díky ní pohnul nehybným!“
„Začala jsem vykat svému psovi!“
„Škoda, že mě při tom tak tlačí měchýř
a zrovna v metru.“
Tuhle hru nehraju! Ponechat si jistou hrdost
není vůbec jednoduché. Milé pondělí, po-
lib mi!

(Bez názvu)

Mám pocit, že se to stalo
Dnes jsem byla na světě
Možná se ptáte jak
Sama doma
Se svou rodinou
Se svým lékařem
Se svými prsty
Uháním někoho jiného než kostely a fary
V případě zájmu mě kontaktujte
S pozdravem Venuše i Mars

(Bez názvu)

Zdravím vás nevidím
Nic není dokonalé
Ale aspoň trochu plísňě i vlhkosti se loni
dařilo
Je tu takovej kos
Hotel a restaurace v srdci
Srdce se zirkony stříbrné barvy
Barva černá velikost se přizpůsobí vašim
rukám
Barva bílá s černými pruhy na rukávech
Okamžik
Je tu další zpráva o sviluškách
Spatříte jedinečné dítě v autě
Uvidíte, že se jedná o přenesení
Pomyslíte na to, jak si vede levný PC
Samý chuchvalec
Samá pozitiva
Samo sebou
Nevidím nic
Není to nic
Nashledanou

(Bez názvu)

Každým rokem jsem si zapomněl vzít ředkvičky
Kuličky v roce
Ručičky hodinek
Čas přípravy na STK
Stéká voda v krajině Českého rozhlasu
Hlasy, které jsou všude kolem nás
Ředkvičky na to že by se to stalo
Ruku na to
Na na na
Nahlas a na závěr

*Text 1: koláž z předmětů zpráv ve spamu; text 2
a 3: koláže z třiceti po sobě jdoucích zpráv na
Twitteru; texty 4, 5, 6: koláže ze slov automatic-
ky navrhovaných klávesnicí Android v mobilu.*

ŠTĚPÁNKA ČECHUROVÁ

PÍSEK

Do dne písek
z písku hrad
Na stěnách dlouhé táhlé stíny
Bez příčiny
nazpět
kráčí Čas
Strach
a všeho lidstva viny
táhnou se nocí jako had

VÍRA

Napůl v Řecku
a napůl v Tichém oceánu
Do spánku vcházím ne dřív než k ránu
Nalevo srdce přes celá nebesa
Napravo konvoj antonů
Přede mnou úředníci ve stejnokroji
každá jedna buňka ve mně se teď bojí
Sama jak opuštěná borovice
kol mě nikdo kdo by trpěl více
Klepu a nikdo neotvírá
Ptám se a žádné odpovědi
– že bych zašla s vírou ke zpovědi?
Teď mi ale také schází víra

MOŽNÁ

Možná ještě po staletích
ucítíš ve zdech mého domu
tajemnou vůni pralesa

Slunce bude plát
divokým žářem
a my –
všechny smysly uchopené v nitru
naslouchat slovům
bájného jazyka

Kdo z nás
porozumí dříve jeho smyslu?

JAN RABIE

Já jsem tě stvořil

Inženýr Jacobs miloval svou ženu natolik, že si potom, co zemřela, vyrobil její voskovou figurínu v životní velikosti. Každý večer, když přišel domů, seděla na svém obvyklém místě u jídelního stolu, oblečená ve svatebních šatech a v rukou, které se nemohly hýbat, držela pletací jehlice a vlnu. Políbil ji na voskové čelo a povídal si s ní tak jako předtím.

Jen mu teď nikdy neodpovídala.

Jeho zájem o práci upadl. Inženýrova miziví energie znepokojila vedení firmy a závodního lékaře natolik, že požádali, aby odešel do penze. Jako by se ho to ani netýkalo, odebral se Jacobs domů ke své mlčící ženě.

Přes den se zadumaně potuloval po domě bez nejmenší chuti vyjít si ven nebo navštívit přátele. Když byl čas k jídlu, prostřel i pro svou ženu a povídal si s ní o smrti. Občas, když ho popadl vztek, bušil pěstmi do stolu. Ale její lehký úsměv se nikdy nezměnil v ona milá slova, která v něm vyvolávala pocit, že mu v srdci rozkvétají poupátka.

Jen se pořád lehce, trpělivě usmívala. Jednoho dne, možná proto, že venku kolem domu šeptalo jaro, anebo proto, že se šílenství nakonec podařilo skrýt se za masku znovuzískané energie, začal inženýr Jacobs sestavovat robota, který by pomohl vyhnat ticho. Měsíce a měsíce k sobě připojoval kousky železa, kabely a žárovky a ty pak umísťoval do nekonečných složitých okruhů, které byly potřeba k provedení i těch nejjednodušších mechanických pohybů, jako je zvednutí ruky nebo otočení hlavy za nenadálým zvukem.

Jacobs sestavil robota do podoby člověka a pojmenoval ho Andries. V den, kdy byl Andries hotov, ho inženýr Jacobs pustil v obývacím pokoji, kde se robot rychle naučil vyhýbat nábytku. Večer Jacobs postavil Andriese vedle voskové figuríny své ženy. Během večere si s robotem povídal. Jeho otázky a robotovy odpovědi byly vždy stejné. Odpovědí bylo celkem šest, a to byla veškerá řeč, kterou byl Andries obdařen.

„Kdo jsi?“ začal většinou Jacobs.

Na to zeleně zasvítla robotova fotoelektrická očka a železná ústa cvakala, když hrobovým hlasem hláskoval: „Já jsem An-dries. Za-tra-ce-ný robot.“

„A proč jsi tu, Andriesi?“

„Abych mluvil o lásce.“

„Co je láska, Andriesi?“

„Neustálý pohyb a hlasité zvuky.“

„A co se stane, když se lidi přestanou pohybovat?“

„Nevyhnutelná smrt.“

„A co je smrt, Andriesi?“

„Už nikdy. Navždy.“

Poslední otázka Jacobse tak rozesmála, že se pevně chytil hrany stolu a jeho modře žilkované ruce se třásly tak, že se roztráslly i voskové ruce jeho ženy.

„Ale co je pak život, Andriesi?“

Na to se zase rozezněla robotova děsivě klapající ústa:

„Už nikdy. Navždy.“

Jacobs se pak chopil nože a vidličky a obrátil se na svou mlčící společnici: „Slyšelas to, Bettie?“

Inženýr Jacobs trávil téměř celé dny vylepšováním robota. Podařilo se mu Andriese zdokonalit natolik, že slyšel na své jméno a dokázal svými železnými rukama uchopit předmět a rozmáčknout ho.

Reagoval však pouze na dálkové povely a sám od sebe nic nedělal.

Jednou se inženýr Jacobs během jejich každodenního rozhovoru tak rozzuřil, že po Andriesovi hodil židli a rozbil všechno nádobí na stole. „Ty zatračený robote, jak si dovoluješ mluvit o smrti!“ zadýchaně napodobil robotův slabikovaný projev. „Ty, kterýs nikdy život nezakusil. Nezapomeň, že já jsem naživu! Naživu!“

Den poté vyrazil koupit plechovku barvy. Spěchal domů slunnými ulicemi, zavřel za sebou dveře a Andriesovo kovové tělo natřel černou barvou. „Teď truchlíš, Andriesi,“ řekl mu. „Za Bettie, která zemřela, a za mě, který teprve zemřít musím.“

Večer na něj přes stůl zíraly dvě postavy: ponurá černá železná věc a vosková figurína – ve sněhobílých šatech, éterická jako rozkvetlá jabloň. Jedl málokdy, často jen seděl a zíral před sebe s hlavou svěšenou mezi rameny, zatímco se mu neslyšně pohybovaly rty. Stále častěji se ho zmocňovaly panické záchvaty, kdy se mu z očí vylily slzy, a pak mu jedna za druhou usychaly na tváři. Potom se probral, plný zoufalé energie. „Andriesi, co je láska?“ zvolal. A robot odpověděl hlasem, který připomínal smrtelné zachrchlání z hrobu:

„Ne-u-stá-lý po-hyb a hla-si-té zvu-ky.“

Se svou ženou přestal mluvit a v rozhovorech s robotem nevědomky upadl do stejného koktavého hláskování. Teď najednou nenesl, když mu Andries na delší dobu zmizel z očí. Neustále robota přivolával a dobíral si ho kvůli jeho nedostatkům nebo ošklivému obličejí. „Lidé tvoří všechno k obrazu svému,“ obrátil se na Andriese. „Boha, ďábla i tebe. Je to tak, stvořil jsem tě k obrazu svému, abych se ti mohl vysmívat.“ A pak nechal robota padesátkrát opakovat stejný pohyb nebo mu odpojil baterii uprostřed pohybu. Andries stále budil dojem, že trpělivě čeká, až bude Jacobs hotov s tím, co s ním právě provádí.

Jednoho dne sundal Jacobs svatební šaty jemné jako pavučina z voskové figuríny a přehodil je přes Andriesovu černou kostru.

„Problém je v tom, že jsi ošklivý, musím tě zkrášlit,“ zajíkal se Jacobs smíchy. „Teď se mi líbíš!“

Ani když měl jasnou mysl, neuhasl horečný žár v inženýrových očích. Dokonce i když odpočíval v křesle, netrpělivě se zaobíral novým nápadem, novým plánem, jak Andriese vylepšit.

„Copak nevíš, že jsem výborný inženýr?“ smál se robotovi, „a že budu navždy slavný? Tak, tak, Andriesi, copak nevíš, že jsem tě oživil?“

A dál blouznivě robotovi, který naslouchal s kamennou tváří, vyprávěl o tom, jak se člověk opravdu musí obávat jen bytostí v lidské podobě, a jak je šílené, že on se ho - Andriese - nebojí. „Jsi na omylu, láska je strach,“ ujistil se smrtelně bledou tváří robota.

Přesto ale celý týden neotevřel ocelová dvířka na Andriesově hrudi. Když nakonec začal pracovat na posledních ozubených kolečkách, která bylo potřeba umístit do Andriesova těla, byl klidný. Nebylo nic složitějšího nastavit Andriesovy fotoelektrické oči tak, aby reagovaly na tělesné teplo lidské bytosti. Nebyl sebemenší problém nainstalovat mu do uší mikrofony. Nebylo však jednoduché Andriese naprogramovat tak, aby to tělesné teplo, spojené se zvukem a pohybem, sledoval a sledoval ho trpělivě a neúprosně, dokud ho nedostihl, a pak to teplo sevřel svými železnými tyčemi, dokud nezchladlo a zvuk i pohyby se neutišily.

Když bylo vše připravené, oblékl Jacobs robota znovu do sněhobílých svatebních šatů.

Ale nezapnul ho a místo toho své hubené, vyčerpané tělo dovlekl ke své židli. Dlouho tam nehybně seděl. Odpoledne se k domu přiblížily kroky a někdo, pravděpodobně tvrdohlavý známý, zaklepal na dveře. Jacobs se za zvukem neotočil a vypadalo to, že snad ani neslyšel, jak kroky zase mizí v dálce. Jen se mu na vyhublém obličejí pomalu rozhostil vítězný úsměv. Vstal jako ve zpomaleném filmu, přišel k robotovi a otočil vypínačem.

Okamžitě, jak robot ožil a mávnul po něm, Jacobs uskočil. „Ne-u-stá-lý po-hyb a hla-si-té zvu-ky! Pamatuješ, Andriesi?“ vítězoslavně zvolal přerývavým hlasem. „Už to chápeš?“ Skočil za stůl, aby utekl robotovi, který se k němu blížil s nataženými ocelovými bidly. Vosková figurína, s úsměvem a strašlivá ve své nahotě, spadla na zem. Jacobs přeběhl na druhou stranu místnosti. Andries se pomalu, ale jistě přibližoval. S rozmachem se otočil a jistě a neúprosně pronásledoval svého tvůrce.

„Vidíš, teď jsi do mě zamilovaný!“ vykřikl pošklebovačně Jacobs ode zdi, kde se krčil a odkud sledoval, jak se k němu robot blíží. Svatební šaty se na něm s každým krokem třásly jako jabloňový květ v jarním vánku, hrůzný hororový pohled v kombinaci se strnulou černou hlavou a velkými napřaženými černými klepety. Přikrčený u zdi sledoval Jacobs, jak se k němu blíží smrt v rouše jeho lásky. „Teď jsi také zamilovaný!“ řekl zadýchaně.

Když byl robot skoro u něj, uskočil Jacobs do bezpečí. Pomateně zakoktal: „Ne, ne, Bettie, ještě na tebe nejsem připravený!“ Rozběhl se k nejbližším dveřím, rychle je otevřel, zavřel a za sebou zatarasil.

Za chvíli se vrátil, oblečený ve svém svatebním obleku, s květinou v knoflíkové dírce. Zatímco se k němu jeho nevěsta znovu blížila, řekl s pyšným úsměvem: „Já jsem tě přece stvořil.“

Z afrikánského originálu „Ek het jou gemaak“ (1956) přeložila Martina Vitáčková.

Jan Rabie (1920–2001) byl afrikánský spisovatel, spolu s André Brinkem, Breytenem Breytenbachem a dalšími představitel skupiny Sestigers. Je autorem řady románů a povídek, včetně vědeckofantastických. Jen malá část jeho díla (např. román *A Man Apart*) vyšla také v anglickém překladu.

ZBYNĚK VYBÍRAL

Ošklivost

Možná není neobvyklé, že se to v životě stane. Když ho dnes ráno mījela na chodníku, poprvé ho napadlo, že ošklivá není. Je to žena, kterou celý život považuje za ošklivou, dokonce za jednu z nejošklivějších. Ošklivých žen zná více a těžko by dokázal sestavit jejich pořadí, ale chtě nechtě by na žebříčku stála hodně vysoko. Ona za to nemůže a neví o tom. Nikdy se spolu nebavili o tom, jak moc se mu nelíbí. O těchto věcech spolu lidé nemluví a už vůbec ne muži se ženami. Někdy se s ní bavil o dětech, když se skláněli nad oddanými napřímenými tělíčky, když směřovali k jejich nataženým pažím a zpěčujícím se chodidlům, která vsoukávali do zimních kombinéz, a při tom spěchali, aby jim nebyla zima, když se z vnitřní vystýlky kombinézy, než dali dítě dejme tomu vyčurat, před jejich očima vypařovalo horko, které si tam dětské tělo nashromáždilo. Někdy se bavili o práci svých partnerů, ona hovořila o tom, jak baví práce manžela, který se zde usadil kvůli ní a kvůli rodině, kterou zde založili, kvůli dítěti; a jemu běžely hlavou nezodpověditelné otázky, protože to byly a zůstávají otázky, na které se nikdy nemohl zeptat, jak je možné, že její manžel, ten pohledný mladý muž se usadil tady, v tomto městě, kvůli ní, jak je možné, že s ní má dítě, proč si neudělal dítě s krásnější ženou, když na to přijde, tak skoro s kteroukoliv jinou ženou, než je tato žena, která je jednou z nejošklivějších žen; neposlouchal ji pak pozorně, takže zapomínal, co její manžel, střední manažer zahraniční firmy, jež se usadila v jejich městě, vlastně dělá; ani ho to nezajímalo. Zajímalo ho, jak se stane, že si něco začne krásný muž s ošklivou ženou, mladý muž se starou ženou. Jistěže zná hypotézy o vztazích mladších, doposud chlapeckých mužů ke starším ženám, ve kterých hledají matky, ale mezi ní a jím nebyl tak výrazný věkový rozdíl, byla jen o tři nebo o čtyři roky starší. Nešlo o to, že je starší, nebo stará, šlo o to, že je ošklivá.

Už jsem řekl, že znám i jiné ošklivé ženy. Ženu s mastnými šedivými vlasy, mladší, než jsem já, ale nejspíš postiženou nádorovým onemocněním, rozhodně anorekticky vyhublou, která uhýbá pohledem před námi všemi;

znám i ženu, která má – s prominutím – pozadí jako vrata, má pozadí asi jako pět hezkých pozadí, jako když slepíte k sobě pět a možná i šest nebo sedm zadnic, i tato žena, opak oné anorektické ošklivé ženy, někoho má, několi-krát jsem ji zahlédl v kavárně, kam chodívám pozorovat lidi, s její partnerkou, normálně urostlou a průměrně hezkou dívkou. Ta dívka se na oné ošklivé ženě s nesmírně širokou zadnicí může třeba rozložit jako na polštáři, může se na ni posadit a cítit se jako v křesle, asi jí to vyhovuje; kdo tomu má rozumět! Ale zpět k ošklivé ženě, se kterou jsem tu a tam hovořil, se kterou jsme propovíдали pár desítek minut o našich dětech a partnerech a u níž by mě vůbec nepřekvapilo, kdybych se dozvěděl, že o mně někde, ne přede mnou, protože přede mnou byla stále nejistá a plachá, že o mně někde prohlašuje, že jsem její kamarád nebo přinejmenším známý ze sousedství.

Vždycky zaregistroval její řídké zplihlé vlasy, vřidky na propadlých tvářích, nevýrazné oči umístěné blízko sebe hned vedle kořene nosu, škaredé zuby a ostrou bradu. Přes špičatá kostnatá ramena a místa, kde jiné ženy mají prsa, nosívala volnou halenku, takovou, jaké visívají na ramínkách malých obchůdků se second hand textilem, krámků, které zpravidla vyhřejnou ven jedním dvěma stojany, na které tuctově, a spíše nevkusně oděné prodavačky zavěsily právě takovéto nevábné i zcela ošklivé halenky. Kdo je kupuje, napadlo ho mnohokrát, když od té trapné nabídky odvracel oči. A pak si připomněl nešťastné, často opuštěné, osaměle žijící ženy, které musejí počítat každou korunu, které tři dny před výplatou počítají, kolik padesátikorunových mincí jim zbývá v peněžence nebo které chodí žádat o sociální dávku. Nosila rifle, které musela mít staženy v pase, protože samozřejmě nemá boky, které by kalhoty držely, neměla zadek, a tak látka kalhot na ní plandala. Klouby prstů jí trčely, nahé, obnažené hrudky ze sevřených pěstí. Mnohokrát je, muže, kteří ji potkávali, napadlo, že ji stravuje anorexie, ale nikdy to nikdo neřekl nahlas. Asi se léčila. Proč by jinak na pár týdnů vždy zmizela? Když se znovu objevila, byla buď hubenější, nebo úplně stejná, ošklivé dítě se jí zase motalo mezi nohama a bylo na nich, aby ji zdravili nebo se na ni dokonce usmáli.

Když si to zpětně promítne, usmál se na ni častěji než na jiné ženy ze sousedství. Asi ji

vždycky chtěl povzbudit. Kdysi mu jeden muž řekl, že když potká jeho, právě jeho, kdo se na lidi umí usmát, že ho to povzbudí na celý den, takže ji nenechal projít bez úsměvu. Ten její úsměv byl nutný, nemohla se mu vyhnout, nemohla neodvětit, ale vždy bylo nápadné, jak se usmála: vylekaně, zaskočeně, úkosem hledící k zemi.

Byla ženou, která nikdy nezakřičela na své ošklivé dítě. Každý den přitom nastala situace, kdy jiné matky na dítě křičely, nebo situace, kdy by zakřičely, kdyby tu byla některá z nich, a ne ošklivá sousedka. Jsou to situace, které jsme všichni znali: dítě si začne prosazovat svou, vzpouzí se, zpěčuje, nechalo by se táhnout za ruku, jen aby nemuselo jít po svých, řve bezdůvodně, mlátí jiné dítě lopatkou, ze které se sype písek, rozbíjí jinému dítěti vytoužený bagr, zatímco ono jiné dítě, ještě před chvílí řidič nebo řidička bagru, s hrůzou sleduje, jak plast jeho nebo její hračky praská a už tu nikdy nebude ten krásný bagr, který tolik chtělo, bagr nejspíš od Ježíška, rozeře se, protože ho jiné dítě odstrčilo před schůdky na skluzavku...

Když ošklivé ženě taková situace přerostla přes hlavu, utekla. Ne zcela, samozřejmě že ne, dítě by úplně neopustila, ale utekla, regulérně od dítěte utekla na padesát i sto metrů, nejspíš proto, že si nevěděla se situací rady, ale bylo pro ni nemyslitelné, aby zakřičela na své dítě, už přece dost na tom, že oba byli oškliví, ona samozřejmě, ale také její kluk, kluk, který mohl pobrat více z otce, ale nepobral, byl celý ona; stála v povzdálí s plachým, nebo spíš vylekaným úsměvem, snažíc se, aby se nikomu nepodívala do očí. Nejlépe, aby se ani nikdo nepodíval na ni; sevřela rty, které v tu chvíli zmizely z tváře, protože i bez vtahování dovnitř měla rty tenké, až nezřetelné, oči jí těkaly a její dítě v dálce, poté, co se ujistilo, že matka je daleko, ale že ji vidí, zpravidla přestalo brečet, často na rozdíl od jiných dětí, přestalo se vzpouzet, propínat a fňukat, takže nakonec patřilo k nejhodnějším dětem, které na dětském hřišti pozoroval.

Možná není korektní to říct takto, ale je to pravdivé a přesné, takže to je i korektní: muži poznají krásnou ženu, rozpoznají úplně obyčejnou a nezajímavou ženu, a stejně tak se shodnou v tom, která je ošklivá jako nepodarek, který na zem utrousil bůh. Možná má tu a tam nějaký muž jiný, podle mě ovšem

spíše zvrácený nebo minimálně, jak se říká, nevyhraněný a nevyjasněný vkus, ale žádný muž, kterého znám, by neřekl o ní, že je hezká.

Všiml si u sebe, že je zalit trochou tepla, vřelosti. Asi že je rád, že jí dnes ráno dal naději. A přál by jí, aby se o jeho proměně dozvěděla. Anebo ne, vždyť nechce, aby se dozvěděla o jeho celoživotním názoru na její ošklivost, natož o tom, že její ošklivost svým způsobem schvaluje nebo do dnešního rána schvaloval, mohlo by jí to zasadit smrtelnou ránu, protože, jak předpokládá, od něho to nečeká, jeho má za přítele, se kterým je jí dobře, když se spolu baví na dětském hřišti. Tím, že by jí chtěl dát poznat dnešní naději, by potvrdil a poukázal na to, že ji celý život pokládal za ošklivou, napadlo by ji, že na její ošklivost upozorňoval i jiné, že o ní nelichotivě mluvil. Takže nejde nijak zařídit, aby vycítila, že se mu dnes poprvé líbila. Poprvé, nečekaně, úplně, úplně překvapivě. Přál jí, aby ji napadlo: dnes jsem mu nepřipadala tak ošklivá. Ale bál se, že by rozpoznala, jak se mu celé roky hnusila, i když by se dalo říct, že k ní vždy cítil soucit.

Dnes vytušil, že je to on, kdo by jí neje-
nom mohl dodat naději, ale kvůli němuž by
mohla nadále žít.

DANIEL RUŠAR

Hrkačky

Protože ten večer pálíme, stojíme v kruhu, čumíme do ohně a nikdo nekecá. Paličkama tiše bubnuju. Jožan zahlásí jméno, zesílím sound a Libor zaloví v kapse a vytáhne jednu várku šnuptychlů, papírových ubrousků i kusů hazjlapíru a háže je do ohně. Zasyčí to v něm a vyjde nažloutlý kouř. Je úplná noc, držíme huby, střídáme se a dokola přihazujeme; nakláníme se nad ohněm a sajeme nasládlý dým. Měním rytmy, někteří při tom plácají do stehů nebo tleskají, pozoruju plamen a zdá se mi, že šlehá podle zvuku.

„Strhávám ti pětku,“ říká Dačkovi, který přichází pozdě na první sraz ke kapličky. Je pondělí, patřičně modré. „Jožane, dyť to je jenom o pár minut.“ „Říkal sem pětku,“ zopakuje Jožan klidně, usměje se na něj a na zlomek sekundy ho zafixuje pohledem, ze kterého

jsou jasné dvě věci - nesleví a nelituje. „Klasika, ne?“ zakření se Jožan na celou bandu. Kladívkaři frkají. Ještě před chvílí byl pro mladší ogary Jožan jen normálním devátákem ze základky. Teď rozdává rozkazy. A že to Daček, který je letos jedním z kladívkařů, nemusel vědět? Tak to prostě je, Dačku, nedržkuj, říkám mu v duchu. Kingeři jsou dva nejstarší a nejzkušenější ogaři z bandy, přebírají pravidla a jsou patřičně posedlí jejich dodržováním. Aby byla pravidla jasná, Jožan nám je přečte a nikdo nediskutuje, protože komu se nelíbí, klapotat nemusí. A kdyby ogaři opravdu nechtěli, tak se Jožanovi nenahlásili minulý týden ve škole, a dnes by se tu vůbec neobjevili.

V úterý ráno jdu pěšky do školy, bubnuju si do stehů a tipuju, u kterých baráků zajedeme verše. Celá Choryně, z dolního do horního konce, je teď patřičně naše, každý barák kolem hlavní cesty, každý barák v boční ulici. Začal velikonoční týden, a tak po škole ogaři makají na dodělávkách, na dvoře jim pomáhají fotři, kteří buď opravují dřevěné stroje nebo nedočkavě kibicují. Liborův veterán šmirgluje tragař tak brutálně, že strhne nátěr. Sykne a kousne se do rtů. „To je moje barva, se kterou sem ještě jako ogara hrkal,“ ukazuje na zažloutlou barvu.

„Hej, Čížku, nechci slyšet žádné soundy!“ řve na mě Tarčík z ulice, objíždí dědinu na kole, na kterém když se rozjede, dredy mu lítají do stran. Jako druhý kinger dohlíží, aby v Choryni až do čtvrtku nezazněly žádné verše, žádné ruchy. „Čistím! Klid!“ řvu na něj zpátky. Vlasatec Tarčík se zašklebí a přikývne. Mám na zahradě vytažený buben a když ho přenáším, dávám bacha, abysem do něho nepraštil. Stavím se za Liborem, bere tragař, a jdeme na staré letiště za dědinu, tam jsou jízdy povolené. Buben jsem zdědil po bráchovi, mám ho třetím rokem, ale stejně se potřebuju naladit, protože klapotání je pěkná dřina, vysypeme sedm jízd za tři dny.

„Dačku, jedeš!“ volá Jožan. Se Zelim patřičně bouchneme starty a malý kladívkař zahrká pár veršů. „Čistě,“ chválí ho Tarčík a poznačí si to do notesu. Ve středu odpoledne se všeci scházíme na letišti a kingeři nás testují. Nejdříve jedou klapotky, jeden po druhém předvádí, co se naučili. Klapo-

tka, malá deska s držátkem a kladívkem na pantu, je pro pěšáky, kteří jsou v bandě poprvé a kterým je minimálně jedenáct. Letos klapotky drží Daček, Jiřin, tomu jeho fotr vyrobil perfektní stroj z dubového dřeva, a malý Petřík. „Pětka dole,“ oznamuje mu Jožan, když pomotal verše a několikrát udělal překlap. Petřík začne bulit, Tarčík si ho bere stranou, kladívkařům se strhává nejvíc. „Aby se zaučili. Klasika, ne?“ zdůrazňuje Jožan a zase se kření. Vychutnává si nás jak na manévrách, my ho posloucháme, protože si na Velikonoce chceme patřičně vydělat. Potom kocúr - to je druhé zvíře v bandě se silnějším zvukem. Je složený z prken, uprostřed s ozubeným válcem, a točí se klikou. Je to větší řehtačka, ale liší se tím, že si ho jednou rukou opíráš o kozy a druhou točíš. Jezdí s ním starší ogaři, letos Jencek Oprchal a Ladik, oba trochu zaimprovizují a přijdou o pár drobných. Po nich dávám údery já a Zeli s plechama, teda s činelama. Ani jednomu z nás si kingeři netroufnou nic předhodit, protože bez bicích se banda neobejde. No a tragaře cvičně tlačí Libor se Staňou, pochybuju, že by jim kingeři něco strhli, když je příští rok nahradí právě oni. „Pánové, letos vysypeme kvalitní grády,“ uzavírá Tarčík testy. V to každý doufá, říkám si v duchu.

A ještě ten večer se setkáme u ohně, protože se potřebujeme patřičně vyčistit my sami. To je před klapotáním nejdůležitější.

Kingeři jsou furt spolu a řeší, kudy přesně pojedeme, kde budou verše a na kterém dvoře v sobotu zahrkáme. V Choryni každý ví, že letos povedou bandu právě Jožan s Tarčíkem a pozice kingera má ty výhody, že je v dědině všichni sami od sebe zdraví a zvou k sobě na návštěvy. Taky ve škole jsou kingeři magnetem na lasičky. Protože ony je pozorují, zastavují se a patřičně se prsí. Některé jsou plaché a prskají, jiné je lákají svýma bradavkama, které jim prosvítají přes trička. Jožan je patřičně zhodnotí svým „klasika“, mírně vyplázne jazyk, Tarčík se před nima stále pohupuje. Podle mě to v nich patřičně vibruje, protože vydržet púst je pro každého ogara záprah. Když to na mě leze, radši беру do ruky buben, abysm chuť rozrazil. Protože kdo sliny vypustí před sobotou, tomu se banda vysměje a navíc přijde o půlsta, protože honění je po ohni svaté. Na druhý den se

na srazu přihlásili dva ogaři, že to vystřelili. Strhli jim. Podle mě to nebyli čajíčkové, nebáli se přiznat, a dořiti, taky by kingeři mohli povolit jednu zdravotní, aspoň nám, starším.

Jožan patřičně odpočítá, Tarčík pískne a banda, seřazena ve dvojicích - kingeři vpředu, za nima tragaři a kocúři, potom kladívkaři, vzadu bicí -, zaklapotá první verše, raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři. Na Zelený čtvrtek odpoledne vyrážíme od kapličky na zahřívací jízdu, abysme se po roce místním připomněli. Kráčíme dědinou, tvoříme si vlastní tempo a jako těsto si válíme vlastní energii. Šimrá mě v zádech, pozoruju ogary přede mnou, jak se s každým úderem dostávají do ráže, se Zelím na sebe mrkneme a přehazujeme si soundy. Předloni jsme se my dva scházeli na letišti, kde mě učil vlastní songy. Žral jsem, jak mlátil obrovským kruhovým plechama, jak zaklonil hlavu a civěl do nebe, jak cítil sílu soundu. V dědině koluje historka, jak Zeliho fotr kdysi jednou na hrkání na Kristkovém dvoře ležel na zemi na zádech, kopal nohama do vzduchu a třískal plechama úplně domrtě, kolem něho prý veršoval starý Oprchal s tragařem a oba dováděli v neskutečné souhře, jako kdyby to mělo být naposled. Úplně naposled. „Tvůj fotr je bůh,“ říkají Zelimu chlapi z dědiny a on se naparuje. Má proč. Jeho fotr byl vůbec prvním plechařem, předtím se v bandě jen bubnovalo. A ještě předtím, než kdosi přitáhl bicí, se veršovalo jen se strojema.

Celá ta slastná první jízda nám trvá asi padesát minut.

V pátek jedeme brzo ráno, což je ten největší opruz, protože se mi nechce vstávat, ale i tak se za východu slunka trousím ke kapličce jako ostatní. Znovu vyrazíme, máme kyškou zalepené oči, jsme ztuhlí, vydáváme i líné ztuhlé zvuky. Navíc je nepříjemná klemra a drobně, nepřetržitě prší. Začínám se potit a kašlat. Na Velikonoce se tu v Choryni říká, že ,když se cérka na verš orosí, žádné nemoci ve vsi nehrozí'. Tak si ,cérku' jen pro sebe nahrazuju ,ogarem', dokola si větu opakuju a patřičně jí věřím, jak každý v dědině. Jen mechanicky bouchám do bubnu, tempo kopíruju podle tragařů přede mnou a je mi fuk, jestli rosa nebo déšť, hlavně že kape. A modlím se, aby to pořekadlo platilo aspoň letos, aspoň pro mě, protože kvůli nachcípání nechci přijít

o tyhle společné jízdy. Několikrát pčiknu a napadne mě, že kdyby to rčení bylo pravdivé, tak ten kašel přejde. Zavřu oči, rozklepu se. Co když té páry upustíme příliš? Co když ty soundy nezastavíme? Co když to Jožan letos neukočíruje? Kingeři hecují, Zeli přináší grády a celé ráno banda hrká do nepřestání, krátké a pravidelné raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, a já to kousnu a patřičně vydržím jako všichni. Doma potom praštím sebou do postele, matka mi dělá lipový čaj, kterému zas teď věří ona, nejdu do školy a spím, a všechno dohromady patřičně zabere.

A na Velký pátek odpoledne veršujeme před patřičně velkým publikem. Vyčasilo se, a tak jsou fotřící, matky i veteráni vycapeni v oknech nebo u plotu, mávají, tleskají a pyšně povzbuzují nás, svoje děcka. Slyší, jak Jožan před barákama odpočítává a my hrajeme protáhlé raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, ty nejčistší verše, které ze sebe dostáváme. A malí kladívkaři se předvádějí a buší své klap, klap, klapity, klap, klap, klap, klapity, klap, a když se okolo motají sopli, kteří ještě nemůžou hrkat v bandě a kamenama třískají o sebe, aby se k nám přidali, Petřík s Dačkem na ně dupnou a odplaší je. A my v bandě hrkáme dál, v průvodu jedeme kolem choryňských bran a připadáme si jako bysme vcházeli na burácející stadión, hrdě se pneme a rozhlížíme, protože mezi lidma jsou i lasičky ze školy, je tam Tereza Capilová, která se do rytmu vlní v zelené sukni, Pája s copem a v uplém tričku (s nápisem Sweet freaks) a s nádhernýma kozama, Bára, která se pohupuje v bocích a mírně usmívá, černovlasá Erika, co na nás vyplazuje jazyk a škádlí, a Liborova starší ségra, fakt libová, ale už chodí na gympl, a Linda s piercingem v obočí, co po nás háže drobná kvítka, a další tam zvědavě stojí a my žasneme a střídavě hledíme na ně a na stroje, protože to v nás patřičně cuká, protože slyšíme, jak lasičky vydávají jemný praskavý sound, který je lákavější než kdykoliv před tím, a já cítím, jak se znovu potím, jak mi trne v prstech a stoupá to do rukou a potom do celého těla, a peru do bubnu, jak nejsilněji můžu a společně s ogarama patřičně zrychlujeme a všechno přebíjíme tím klapotavým rytmem raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, veršem, který nás nabuzuje a provokuje, zvukem tvrdého dřeva, který je

v bandě mocnější a intenzivnější, než kdyby člověk hrkal jenom sám.

„Kdo cekne, strhnu kilo,“ varuje nás Tarčík před noční jízdou. Jako každý rok se kingeři dohodnou se starostou, že vypne pouliční světla, a klapotání o desáté je v patřičné tmě. Jožan vybere a schová baterky, nechá si jen svou, Tarčík pískne a my pomalu klapotáme. Choryňané v barácích schválně zhasínají, aby si ještě víc vychutnali ty dřevěné tóny, zvonivé verše, které už dva dny nahrazují zvony v kostele. Hledím před sebe, abych se soustředil jen na tempo, pravidelné soundy se jak ve smyčce opakují, svírám paličky a cítím, jak se mi ježí chlupy po těle, jak začínám mít strach. Jestli se mi to vymkne z rukou, tak nevím. Podívám se na ogary, nejsem sám, komu lepší, každý si to nejspíš řeší sám v sobě, protože přijít o kilo kvůli jednomu slovu není žádná prdel. Ozývá se jen Jožanovo odpočítávání, několikrát se k nám otočí a naznačí s prstem na rtech, že to varování bylo myšleno patřičně vážně. Na zpáteční cestě kingeři nechávají Dačka a Jiřina tlačit svoje tragaře. A ti je berou pevně do rukou, postrkují silné stroje před sebou a žasnou nad důvěrou i silným, rachtivým soundem, který vydává ozubený buben tragaře, když o něj deska drhne. Veršujeme směrem ke kapličce. Kingeři, natěšení jak večer před zápasem, kráčí vzadu za bandou.

„Haf-haf-hafhafhaf,“ štěká malý Petřík na psy a zahrká jim klapotkou těsně u čenicha, až je rozdráždí. „Přestaňte s tím!“ hrozí nám stará Capilová, když vyšla na verandu. „Rámusu naděláte, pazgřivci, že se vás každý bojí!“ Jde k plotu a uklidňuje psy. „Radši dybyste doma narubali dřeva.“ Na Jožanův povel zastavujeme stroje a patřičně je přenášíme přes pěšinu kolem jejich baráku. Později kingeři Petříkovi za jeho provokaci nemilosrdně vynadají a srazí prachy. „Huš, babko, kdo by ti zvonil?“ odsekává ji starý Capil, jednou rukou svítí a druhou se škrábe na kulách. „Buď ráda, že to sou naši ogaři a ne přespelní.“ Capilová zakroučí hlavou, odfrkne jak nafučený kladívkař a vrátí se do baráku. Veterán se nahne přes plot. „Ogaři, zítra se do toho řádně opřete,“ zašeptá a spiklenecy na nás mrkne. „Nebojte se, stryecu, dáme do toho všecko. Jak vždycky, ne?“ odpoví Jožan veteránovi, který nám během zítřejšího vybírání dá dvě kila.

A já vím, že má Jožan pravdu. Protože zítra do toho koncertu na Bílou sobotu dáme patřičně všecko: Zeli bouchne gong a já sypu bubny a v bandě to duní, hrkáme kolem baráků až na jednom dvoře dá Jožan znamení a vidím, jak nedočkavě odbíhá, vidím, jak Tarčík zařve a s tragařem krouží, a Zeli vyskaže na studnu, háže z ní vyšší grády, já tluču, co to dá, vedle mlátí Libor tragařem o zem, jak by ho chtěl roztráskat, hledím na Jencka, jak zatíná zuby, v rukách drtí kocúra a vychází z kruhu, a hledím na Staňu – s tragařem se zaklání dopředu, dozadu a v pomalé křeči padá na zem –, a všude po dvoře kladívkaři o dušu rachotí raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři a znovu, a ze dveří vyjde Jožan, zahraje moje bubny, kření se, máchá rukama nad hlavou, a brutálně tančí, vidím, jak skáče ze schodů, bere tragař a kýve k Tarčíkovi hlavou, slyším, jak bandu hecuje, aby se verše více rozhoupaly, já peru do bubnu, tři jdeme nahoru a ogaři nás rytmem pohánějí, tam do pokoje, kde leží Bára pod dekou, a Tarčík už bez gatí si k ní klekne a prozvoní ji, jak to jen kingeři umí, a ona tiše přijímá přetlak stejně jak Jožanovo první orosení, protože po pústu je přece Bílá sobota; Libor jí břicho pokapává, potom křešu já, bez bubnu se propínám jak Zeli pod plechama a soundy mi znějí hlasitější než kdykoliv předtím a potom, až se u ní vystřídáme, vyrážíme do dědiny, do naší dědiny, o které všeci víme, a kterou nikdy neopustíme, prachy vybíráme a na celé kolo v bandě řveme raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři; hrkáme téměř hluší, bušíme, veršujeme, uvolnění, v nekonečném transu se točíme.

RADEK ŠTĚPÁNEK

Výhled

Dokud budu myslet na výhled, budu uvězněný. Dokud na lidi, budu sám. Mech ve spárách mezi dlaždicemi žije. Jakási květina vyrůstá z praskliny v betonu. Víc nic, železné plíce ventilátorů chrčí za celý úřad. Tohle mám z celých dnů: čekání na večery a noci. Je to pravidelné, je toho málo a pořád neznatelně ubývá. Chyť to do dlaně, sevři: je to kaštan, podzim, celý rok: je to plod, příslib, úplněk. Výhled je poslední stěna. Proměnlivé nebe, vzácný křik či průlet ptáků, nevybílený strop naděje, který občas ztratí beztlížný stav a klesá.

Z prachu

Kulisy se změnilly, už to jen nepřipouštím, ale musím konstatovat. Učím se znovu mluvit: nevyspalý, nepozorný, odezírám ze rtů a zkouším ty své zkroutit do stejného rybího lapání po dechu. Nic jiného to není a nestačí to. Snažím se oživit kámen a beton, dát smysl hemžení lidí, učím se pracovat s tím, co jsem vždy vynechával. Tvořím z pomlček, dvojteček a mezer, stavím z prachu a písku, drolí se to, nedrží to, chybí vlhkost, chybí barva, všechno chybí: stačí, když chybí jedno.

Mluvím jazykem lásky

Každou noc vtisknu úlomek svého těla k tomu tvému. Pak noc nikudy neprotéká.

Světlo

Včera se ještě ptáci vraceli z teplých krajin a posedávali na strništích za městem. Dnes už se jeden z nich odvážil zaklepat přímo na naše okno. Je třeba nečekat už a otevřít mu, i když ze zahrady ještě táhne: je ráno, je tady, je teď, je ráno, je tady, je teď. Světlo roztančilo obrazy na stěnách, vypálilo pokoj a zatéká do peřin. Tam ležíš, dýcháš, s lehkým ruměncem po celém těle a zvlněnými vlasy. Bojím se tě dotknout. Mám strach, že ještě spím, po každém probuzení je to stejné, ale dnes jeden z ptáků klepe na okno: je ráno, je tady, je teď a ty ležíš vedle otisku, který zůstal v posteli po mně.

Bojím se tě dotknout. Lidé, kteří kdysi jen koutkem oka zahlédli takovou krásu, byli ochotni shořet na hranici. I já kvůli tobě vstoupím do plamenů. Darovala jsi mi světlo, které jsem ti daroval. Teď už je naše.

Vyučování

(Leonardu Cohenovi, 2 roky po jeho smrti)

Plně se soustředím jen na jedno: zakrýt svou nervozitu. Nedat najevo, jak rád bych si zase četl pod lavicí nebo alespoň začal kousat nehty, podupávat nohou, podíval se z okna – o cigaretě nemluvě. Mám pocit, že vyučování by mělo každou chvíli končit, nebo že už dokonce skončilo, měl bych být co nejdřív někde jinde, nevím kde, ale určitě ne tady. Myslím na budoucnost. Jenže nikdo se nezvedá ze židlí, dveře se ani nehnou, nezvonilo na začátku, a tak možná nebude zvonit ani na konci, učitel odešel, ale jeho hlas je ještě zřetelně slyšet. Před lety sám položil otázku,

na níž mu ozvěna odpověděla jen jejím opakováním. Já nejsem o nic chytřejší, a tak se radši ani neptám. Možná to není určitě, ale jen asi. Navíc jsem pověřčivý a mám co ztratit. Zeptat se by znamenalo být připravený i na odpověď, kterou nechci slyšet. A to nejsem. Plně se soustředím na to, abych zakryl svou nervozitu. Učitel zůstává učitelem, vyučování vyučováním a já se pořád mám co učit.

Uprostřed noci

Budíme se uprostřed noci. Naše těla leží v jiných polohách, než jak jsme je uložili ke spánku. Zřejmě i bez ponoukání myšlenek hledají způsob, jak srůst v jedno. Nevím, jak je možné že nespíš, právě když nespím já, že jsem připraven naslouchat, kdykoli se ti se mnou zachce mluvit. Možná že pořád spíme a máme jen pocit, že jsme vzhůru, možná má noc svůj střed v místech, kde se ocitáme, dřív než stihneme usnout opravdu. Ale na souřadnicích nezáleží, dokud víme, kudy se vracet. A kdybychom nevěděli, už by nestačily. Oba si odtud pamatujeme to samé: světloplachá slova stvořená z nejjasnějšího světla, kusy tmy tak čisté, že hoří bez popela, pořád vzácná probuzení beze strachu.

Vyznání

Viděl jsem tvé prsty přesypající neviditelný písek, dlaně modelující život v bezpečí. Byl jsem u toho, když z tvých gest vznikal úplně nový svět, pohyby rukou tvořily lidi podobnější člověku a slova, která jsi říkala, byla tak krásná, že se nemohou zhmotnit. Nikdy jsi nebyla víc nedotknutelná. Chtěl jsem tě chytit za ruku a stát se součástí toho všeho, ale kdybych to udělal, ztratila bys svou volnost. To nevýslovné, po čem tak toužím, a co svět potřebuje pro svou každodenní záchranu, by se rozplynulo. Možná jsem zahlédl to, o čem mluvíš ty, když mi vyprávíš o svém toužení.

A ty jsi svolila

V každém mém slově je krev. V každém dotyku. Jsem omámený, nasáklý krví a voním sladce jako otevřená rána. Klečel jsem před místem, kde všechno začíná, byl u toho, když se slovo stalo tělem a báseň láskou. Tužil jsem, že to tak může být, když budeš souhlasit. A ty jsi svolila. Teď tě líbám a hladím. Krev zasychá i na tvé kůži, všude kolem nás je krev. Už víme, kdo jsme. Můžeme klidně usnout.

BÁSNĚ O OTCI. BÁSNĚ OTCE. OBLOUKY. INICIACE.

*vlhkost navrtává modřínové trámy verandy
[...]
chvíli před*

Po průřezovém výboru z básnické tvorby Grzegorze Wróblewského (nar. 1962) *Hansenovic vana* představuje nakladatelství Weles českému čtenáři vydáním básnické sbírky **Matečník** Małgorzaty Lebdy (nar. 1985) další reprezentativní ukázkou ze současné polské poezie. V tomto případě však nejde o výbor, ale o regulérní řadovou sbírku. Zmíněné knihy vyšly na sklonku roku 2018, resp. začátkem roku 2019 v překladu Bogdana Trojaka a zdá se, že by mělo toto spojení fungovat jako terminál pro vstup polské poezie na český knižní trh i nadále. Naštěstí ale nejde o terminál jediný: Kupříkladu v roce 2015 vyšel ve Větrných mlýnech v překladu Jiřího Červenky *Černý čtverec* Tadeusze Dąbrowského (nar. 1979) a od stejného překladatele potom v Triádě v témže roce dvojsbírka *Lidové básně / Ozvěny* Wojciecha Bonowicze (nar. 1967). Nakladatelství Protimluv zase v tandemu s překladatelem Michaelem Alexou vypravilo rovněž v roce 2015 *Neviditelné věci* Adama Zagajewského (nar. 1945) či loni *Píseň o návycích a závislostech* Eugeniusze Tkaczyszyna-Dyckého (nar. 1962).

Małgorzata Lebda pochází z obce Żeleznikowa Wielka v podhůří Sadeckých Beskyd, což je něco málo přes deset kilometrů severně od slovenských hranic a oblasti Pieninského národního parku. A právě tento kraj dává vzrůstat pevně sevřeným kulisám *Matečníku*, jejichž neotřelou drsnost ještě umocňují autorčiny liduprázdné fotografie, které knihu spoluutváří. Je na místě zmínit, že nějakých padesát kilometrů na východ leží ves Wołowiec, kde od přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století žije, tvoří a vydává Andrzej Stasiuk (nar. 1960). A o pár kopců blíže leží navíc i Gładyszów u Gorlic, rodiště Miroslawa Nahacze (1984-2007), předčasně zemřelého kongeniálního autora legendárního Prcka (Gładyszów je navíc i Prckovým dějištěm). Jsem přesvědčen, že ti od lesa či stará rogovská z Lebdiých básní jsou stále tytéž postavy,

které za večerů bloumají a vlají Stasiukovými *Haličskými povídkami* do Nahaczova *Prcka* a zase zpět a zase zpět a zase zpět. Takto se věci dějí, když píše krajina! Ostatně *Matečník* není dedikován ničemu (nikomu?) jinému než zemi.

Básně Małgorzaty Lebdy nejsou ke čtení zrovna snadné. Absence interpunkce i velkých písmen na začátku věty nutí čtenáře k maximálnímu soustředění a pozornosti. Pokud se čtenáři podaří do nich proniknout, bude odměněn...

V názvu mého přípisu se objevuje množné číslo slova oblouk. Těch je v knize hned několik, za stěžejní však považuji dva. Třicet jedna básní knihy je možno vnímat jako kolooběh času v průběhu roku. Začíná a končí se předjařím. V názvech mnoha básní se explicitně objevují měsíce v roce, nicméně počet básní může evokovat i jakýsi *metaměsíc* jediný. Zároveň je čas nazírán i v různých fázích dne. Lineární vnímání se takto cyklí do času uvnitř sebe sama a rámuje až archetypální vztah lyrické mluvčí ke svému otci.

Komentovaný *příběh otce* je v celé knize navíc protkán básněmi, kdy autorka slovy otce přímo promlouvá (je jich celkem osm). Úsečné a strohé verše evokují zaříkávání, které vyústí až v mystickou proměnu a zasvěcení. V úvodní *otcově básni* v jejích prvních dvou verších čteme: *ze začátku jsem s vámi mluvil / jako se zvířaty [...]* (lesní věci: poznání, str. 13), v závěrečných dvou verších poslední *otcovy básně* čteme pak formuli přímo magickou: *[...] když na mě budete myslet budete / mluvit jazykem rostlin* (poslední dny zimy: cítění, str. 44).

Velký oblouk plný závratí pak přináší báseň první a poslední, ve kterých se objevuje *otcův nožík*. V první básni otec lyrické mluvčí nožík podává a chce, aby mu ze zápěstí vytáhla černou třísku, v poslední básni pak lyrická mluvčí dává otci nožík symbolicky zpět. Proč „symbolicky“ psát nebudu, stojí za to, aby na to čtenář přišel sám...

Za hlubší zamyšlení stojí i název celé knihy. *Matečník* slouží výhradně k odchovu matek ve včelím roji; kromě „včelařského termínu“ je však možno titul knihy vnímat rovněž jako mužský rod slova matka. Pokud se totiž v knize matka jako žena objeví, tak pouze čtyřikrát (dvakrát v souvislosti s vařením a dvakrát v souvislosti s ne/říkáním). Růz-

ných tvarů slova otec je v knize naopak třicet osm a kromě promluv této postavy absenteje toliko ve třech básních... Matečnickem tedy může být a pro mě je především otec.

Za knihu (vyšla roku 2016) získala Małgorzata Lebda v roce 2017 ve své domovinně cenu *Orfeusz*, která se uděluje nejlepší polské básnické sbírce roku. Věřím, že náležitě pozornosti se dostane jejímu překladu i u nás. A pokud ne, naše chyba.

Vojtěch Kučera

Małgorzata Lebda: *Matečník*. Brno: Weles 2019; přeložil Bogdan Trojak, 52 s.

TAJEMSTVÍ LETNÍ NOCI ANEB POETICKÝ REALISMUS JIŘÍHO BOUDY

V Břeclavi na nádraží jsem natrefil na souborné vydání díla Jiřího Boudy, obrázky s převážně železniční tematikou, ex libris, známky a jiné drobnosti. Kniha navíc nabízí obsáhlý a veskrze poučný komentář Ludvíka Lososa, lze se tedy do ní i náramně začíst. Je zde vyjmenovaná například i plejáda malířů železnice, do níž Bouda junior bezesporu patří. Ovšem při dodatečném dohledávání jmen a obrazů se ukázalo, že malířů podobného formátu, pro něž by se téma železnice stalo natolik dominantním jako u Boudy, je pouhá hrstka. Ve Slezsku to byl především Hans Baluschek, Claude Monet opakuje motivy z nádraží St. Lazaré, Paul Delvaux opakuje motiv konečné stanice lokálky. František Hudeček párkrát komponuje semaforey a koleje, Kamil Lhoták má na kontě i nějakou tu lokomotivu, proslulým malířem předválečných československých lokomotiv se stal Vilém Kreibich. Vše ostatní včetně slavného Turnerova obrazu *Rain, Steam and Speed* (1844) jsou zpravidla jen ojedinělá setkání malíře se železnicí. U Boudy, který nějaký čas pracoval jako signalista, bychom mohli mluvit spíše o zcela výjimečném setkání železničáře a malíře v jedné osobě.

Jak výjimečné toto vnitřní setkání bylo, to se nyní pokusím ilustrovat na dvou obrazech. Podotkněme, že motivy obrazů lze vesměs dohledávat, Bouda je realista

a editor portrétované lokality zpravidla někde v textu uvádí. Upoutal mě však jeden obraz, který poněkud odmáchl rukou, že to je někde na jižní Moravě, kde byl železničář Bouda na zaškolení ve stanici Vranovice.

Olej *Letní noc* Bouda namaloval v roce 1959, je však na něm nádraží v Šakvicích, po letech, v roce 1982, motiv přepracoval jako litografii. Tu litografii si pamatuju z dětství, zaujala mě tenkrát její barevnost, nekonečná perspektiva kolejí a hloubka nočního nebe. Fantastické je ovšem vidět to vše ve srovnání s oním starým olejem z 50. let. Je tam totiž posunutý měsíc a protože díky knize se můžeme dozvědět, že Jiří Bouda byl v mládí i velký astronom, může se snadno stát, že člověk zpozorní. Protože není jistě bez zajímavosti, že litografii s měsícem v úplňku předchází hvězdné nebe na obraze *Malý vůz* (1979) či kalendář čtyř ročních období, v němž se jako *Léto* (1981) opět objevují Šakvice. I zde se pohled otevírá k jihovýchodu, je vidět most přes koleje, cesta vroubená alejí. Na litografii s nočním motivem je měsíc přímo nad semaforem, na kterém svítí zelená. Úplněk jako veliké návěstidlo noci, proč ne?

Jenže takováto kosmická perspektiva stanici Šakvice přidává ještě jinou dimenzi. Na semaforu svítí zelená, a kdo viděl třeba jen *Ostře sledované vlaky*, tak ví, že „jinak je zavřeno“. Za chvíli pojedou směrem na Břeclav vlak, a ten olejem malovaný úplněk stojí už kousek dál, na původním obraze je zhruba jedenáct hodin večer, takže vlak, který tudy podle jízdního řádu z roku 1959 pojedou, může být jenom Slovenská strela. Tím idylickým, tichým obrazem se za okamžik přežene expres. Ještě není vidět, ale už si ho lze představit, už je možná slyšet malíři někde za zády. Jako by zde náhle chyběla temná silueta vlaku, záře osvětlených oken, jak by chyběly jedna až dvě barevné litografické vrstvy, s jejichž pomocí Bouda vytvářel denní a noční varianty svých obrazů.

Jeden přízračný expres by byl ovšem málo. Ale v knížce je i další zajímavý obraz. *Posun čeká* (1987) zachycuje stanici v Praze-Bubenči, kde malíř sloužil, a o niž Losos vyzradil, že tam chodil Bouda ze Stromovky s babičkou jako malý dívat se na vlaky. Na obraze je skutečně zachyceno dítě s kuřichem, babička sedí na lavičce, v pozadí je

pak archaická posunovací mašina „uhlím napřed“ a v popředí nápadně velké hodiny. Zvolme tedy možnost, že jsou tam ty nepřehlédnutelné hodiny místo šakvického měsíce. Je na nich 10.14. Můžeme se opět podívat do jízdního řádu, ba dokonce musíme, protože teprve potom zjistíme, že po celou dobu Boudova dětství (narozen 1934) vyjížděl z Prahy kolem čtvrt na jedenáct expres do Drážďan a Berlína. Ten kluk v kulichu se zřejmě nedívá na starosvětskou mašinu na vedlejší koleji, z níž vlastně i my vidíme jenom tendr, ale taky čeká, netrpělivě vyhlíží, číhá, až se zpoza ní vyřítí rychlík. A tak zatímco spolu s ním čekáme, pozvolna můžeme začít tušit, že v Boudových obrazech je zřejmě nenápadně občas něco navíc, svého druhu fabule a možnost či spíše nutnost zapojit představivost. Nestačí „dívat se na obrazy“, Boudu je třeba číst a za jeho obrazy hledat příběh.

Železniční krajinář Jiří Bouda zřejmě o něco více než kdo jiný zakomponoval do svých obrazů kromě míst, jejich tvarů a barev a mnohdy nečekaného úhlu pohledu navíc i čas. Často na minutu přesný, nikoli jen nějakou denní dobu či epochu, ale čas mnohdy zcela konkrétní, astronomický jízdni řád vlaků, hvězd a oběžnic. Hodiny a roky tak dotvářejí jeho vlastní poetický pohled na českou krajinu, v níž skrze dynamiku železnice patrně objevil jistou skrytou monumentalitu, kterou však sám pouze poodhaluje, takže na jeho obrazech se s ní na první pohled setkáváme v takřka idylické, poklidné a trochu zádumčivé harmonii. Kosmická vize Boudovy české železniční krajiny zůstává takto jedním velkým tajemstvím, čekáním, tázavým pohledem upřeným na koleje ztrácející se v nekonečnu.

Tomáš Vašut

Ludvík Losos: *Jiří Bouda*. Praha: Nadatur 2016, 548 s.

ODEJÍT DO VORONSKA

V pořadí třetí – a první úplné – vydání *Zápisníku pana Pinkeho* vrací proslulou knihu Ewalda Murrera do české literatury. Rukopis psaný v průběhu 80. let vyšel poprvé vlastním nákladem roku 1990, v soukromé edici

autora „bez jakékoli redakční úpravy“. O dva roky později kniha vyšla oficiálně, bohužel v neúplném znění a opět bez řádné redakce. „Náklad byl minimální, a navíc se téměř nedostal do prodeje.“ Tyto a jiné okolnosti života knihy po jejím zveřejnění se čtenář dovídá z autorovy předmluvy. Za zmínku stojí situace, kdy se Ewald Murrer zjevil před tvůrci rozhlasového zpracování *Zápisníku*, kteří jej považovali za dávno mrtvého. Reakce a inspirace, které kniha po svém anglickém vydání roku 1995 vyvolala napříč světem, vlastně upomínají na události v ní zachycené.

Zastřená nálada zápisků, jejich časoprostorová neurčitost, snová logika, mytologická povaha načrtnutých dějů, to vše probouzí očekávání, co se stane dál a co potom, a zároveň potlačuje obvyklé otázky, které si čtenář nad epikou klade: Co se tu děje a kam to směřuje? Zápisky události pouze mimují, líčí je jako nesouvislé, skoro nahodilé jednání ospalých, umanutých postav, které lze volnými tahy štětcem kolorovat, naplňovat onou přízračnou atmosférou, jež dává na pozadí lhostejně konkrétního vystoupit absolutnímu. V tom zřejmě spočívá nebyvalá, antropologicky určená přitažlivost těchto básní-zápisů, které rozvířují spodní proudy našich životů, takže nutkavě toužíme odejít, už napořád, do jejich hájemství – do Voronska.

Zápisky jsou po vzoru deníkových záznamů uvedeny datací a nadepsány veršovaným titulem, zatímco vlastní báseň je psána v próze. Jiří Kolář, nadšený čtenář *Zápisníku*, označil zápisky za „básně předznamenané“. Titul skutečně předznamenává následný text, určuje jeho náladu, poskytuje možný klíč k porozumění, ale nejčastěji stojí vedle vlastního textu jako samostatná báseň:

23. červenec

Večer si řekni něco,
abys celou noc neusnul.

„Pane Pinke, pane Pinke! – podívejte, on říká, že moji psi musí být smutní!“ volal za mnou cikán Dilmač.

„On říká, že moji psi musí, musí být smutní!“ ukazoval na drobného hadráře Saula Blumenseeho.

„Ale moji psi, pane Pinke, moji psi nemohou být smutní!“

Vytáhl z batůžku housle a hrál. Utíkal od nás a hrál. Psi kroužili kolem něj a štěkali.

Již se stmívalo, rolníci přicházeli z pole, za vsí poletovala mlžná těla předků. A do vsí té velebné vznešenosti se smáli psi a housle.

Nejlépe je nechat verše či věty zaznít osamoceně. Slova předznamenání jsou vlastně zvýznamněna už tím, že si je autor vybral, tím položil důraz právě na ně a jejich spojení. Tak se vyjevuje jakýsi přidaný, znepokojivý smysl zdánlivě věcných sousloví. Po několika básních už žádný verš neznamená to, co označuje. Slova se podivuhodně otvírají, verše či věty jako by obsahovaly pauzy, kterou čteme spolu s nimi. Slova doznívají v tichu, a ještě se čeká, co nám vypoví. „Seděli jsme pak na kameni, jedli chléb a mluvili málo.“ „Seděl jsem doma na židli a díval se na stůl.“ „Šel jsem dnes od domu dál než obvykle.“

Časová určení zápisů jsou v pronikavém bezčasí zaznamenaných událostí k ničemu. Sugerují pouhou následnost, vnitřní, přibližné relace mezi osobami a věcmi, které se pohnuli v prostoru. „Minulost se nevrací, / běží podél přítomnosti.“ Také dějiště vymezuje jen několik povědomě znějících geografických názvů (Stolové, Plužno, Lesná, Voronský Puť, Orlovka, Jasiň); které připomínají východní oblasti bývalého Rakouska-Uherska. Sledovat tuto podobnost však znamená číst básně podle šablon banální historie, která popírá existenci zde běžně jednajících, ba hovořících tvorů: skřetů, vlkodlaků, jednorožců, ghulů.

Nedokážu se vymanit z obdivu k Murrerově *Zápisníku* a postavit se k němu kriticky. Jeho stránky vykreslují fascinující kraj. Jen zkusmý výčet toho, co se tu děje nebo může stát, je výmluvný. Lidé žijí v domech bez oken, cestují na chuchvalcích mlhy, rozmlouvají s racky a loví jednorožce. Potajmu sledují pohřeb kočky, pozorují průlet hejna ryb nad polem, který doprovází veliké ticho. Sám autor přijíždí do vsi neohlášen. První večer se opijí, dva další dny si čte, nejprve jednu, potom druhou Pinkeho knihu vázanou v kůži. Čtvrtý den odjíždí. Také bych chtěl jet „chladnou rosou na přátelských oslech“, zaslechnout „hlas hlasu“, vidět, jak „[z] kopců stéká mléko“ a večer posedět u ohně, kde „[m]noho kořalek padlo za oběť radosti“.

Nedokážu než číst *Zápisník* v uhranutí, které se začíná už zvukem všech těch jmen, která musím vyjmenovat: Samson Pinke, Chaim Finkel, Jom Kever, Ewald Murrer, kočí Rabrath, Izák Antan, cikán Dilmač, kozel Mumelšau a jeho kocour Elem Ryšom, Izák Meisel, Kašeljak a babka Kašeljaková, četník Wiessbaum, hostinský Bem, kramář Kornilov, sedlák Kleinič, Baruch Smurný, Moše Fuks a jeho dcera Abigail, vévoda Erich, kožešník Frankl, statkář a mladomanžel Kolmačka, redaktor Abel Zikan-Süsser, pacholek Šalome Nagad, Saul Potok, hrnčíř Müllberger, poštmistr Berka, výrobce houní Elhazar Rišonel, Áron Jakub, Saul Blumensee...

Martin Lukáš

Murrer, Ewald: *Zápisník pana Pinkeho*. Hradec Králové: Milan Hodek - Paper Jam 2018, 220 s.

Obsah:

úvodník

Dalibor Malina: Jubileum___2_3

próza

Zbyněk Vybíral: Ošklivost___12_15

Daniel Rušar: Hrkačky___15_21

poezie

Radek Touš: x x x___4_5

Zdeněk Král: Koláže___5_6

Štěpánka Čechurová: x x x___7

Radek Štěpánek: x x x___19_21

překlad

Jan Rabie: Já jsem tě stvořil___8_11

recenze

Vojtěch Kučera: Básně o otci. Básně otce. Oblouky. Inicie. ___24_26

Tomáš Vašut: Tajemství Letní noci aneb Poetický realismus Jiřího Boudy___26_28

Martin Lukáš: Odejít do Voronska___28_31

